

گفت و گو و تفاهم در قرآن کریم

روشها، الگوها و دستاوردهای گفت و گو

محمد حسین فضل الله

ترجمه سید حسین میردامادی

ویراسته سید ابوالحسن هاشمی

انتشارات هرمس

فهرست

سخن مترجم	نه
پیشگفتار	۳

فصل اول: گفت و گو و جدل

گفت و گو و جدل	۱۳
گفت و گو و جدل چگونه پدید آمدند؟	۱۹
ویژگی اسلامی گفت و گو	۲۱
اندیشه گفت و گو و اساس اسلامی آن	۲۶

فصل دوم: فضای طبیعی گفت و گو

ارکان و شرایط گفت و گو	۳۳
۱. شخصیت کسی که بحث و گفت و گو را اداره می کند	۳۴
۲. شخصیت طرف دیگر بحث و گفت و گو	۳۵
۳. ایجاد محیطهای آرام برای تفکر آزاد	۴۳
۴. شناخت موضوع بحث و گفت و گو	۵۰
۵. روش گفت و گو	۵۲
شک در راه یقین	۵۵
جدال بر اساس باطل	۵۸

فصل سوم: جریان گفت و گو با اصول عقیده اسلامی

مقدمه	۶۵
گفت و گو با مشرکان	۶۷
الف) حالت روانی مشرکان	۶۷
ب) شرک و توحید در میدان نبرد	۶۸
ج) روش عقلانی در برابر روش تنش و ناآرامی	۶۸
د) شرک فاقد دلیل مثبت است	۷۰
ه) توحید، دلیلی بر غیرممکن بودن شرک است	۷۱
و) دلیل فلسفی متکلمان	۷۲
ز) شرک در چارچوب واقعیت	۷۴
گفت و گو با ملحدان	۷۷
رابطه ایمان با توحید	۷۸
روش گفت و گو در قرآن	۷۸
جهان آفرینش، کتاب ایمان است	۷۹

۸۲	راه علم به راه دین منتهی می‌شود
۸۲	دلایل ایمان از رهگذر زندگی می‌گذرد، نه فلسفه
۸۵	روش عقلانی در روش ایمان وجود دارد
۸۸	گفت و گو با منکران معاد
۸۸	روش عقلانی
۸۹	روش حسی
۹۱	معاد در حیطه قدرت خداوند
۹۲	معاد در حیطه حکمت خداوند
۹۳	اساس و پایه انکار، پندار و گمان است
۹۵	گفت و گو با منکران رسالت
۱۰۵	برتری مطلق نبوت
۱۰۷	گفت و گو در موضوع قرآن
۱۱۳	ویژگی‌های شخصی پیامبر (ص) در برابر گفت و گو
۱۲۰	گفت و گو با اهل کتاب
۱۲۷	برنامه‌ریزی اسلام در پیکار فکری - عقیدتی با اهل کتاب
۱۲۸	آیه‌های ذیل خط گسترده روش گفت و گو را تعیین می‌کنند
۱۳۰	روش گفت و گوی اسلامی، مؤجبان مذهبی را از انزوا بیرون می‌آورد
۱۳۰	ما در پیکار با کفر و انحراف‌های عقیدتی، به این روش بحث نیازمندیم
۱۳۱	آغاز بحث از دیدگاه‌های مشترک
۱۳۳	چرا قرآن مسئله دانشمندان یهود و راهبان را مورد تأکید قرار می‌دهد؟
۱۳۹	نبوت محمد (ص) به عنوان آغاز بحث و گفت و گو در قرآن
۱۴۱	پیشنهاد قرآن که تورات را بر مردم عرضه کنید
۱۴۲	ما در نبرد عقیدتی معاصر، به این روش گفت و گو نیازمندیم
۱۴۴	گفت و گوی پیامبر (ص) در مورد درخواست‌های امکان‌ناپذیر یهودیان
۱۴۷	قرآن با روش‌های عاطفی و پند و موعظه با یهودیان برخورد می‌کند
۱۵۰	نتایج سودبخش این روش قرآن
۱۵۰	قرآن به خاطر افشای موضع یهود گفت و گو را ادامه می‌دهد
۱۵۲	این روش، افشاگر عقده تاریخی یهود است
۱۶۳	قرآن و نظریه تثلیث
۱۶۸	آیاتی در مورد تثلیث
۱۷۷	استدلال با مباحله
۱۸۱	درسی که از این روش گفت و گوی قرآن می‌توان گرفت

فصل چهارم: گفت و گو در قالب پرسش

۱۸۵	پرسش‌های پیامبر (ص)
۱۸۸	استفاده از این روش در جنبش دینی
۱۹۱	پرسش از دیگران و پاسخ از پیامبر (ص)

۲۰۰	پرسش مسلمانان از شراب و قمار
۲۰۲	پرسش مسلمانانها از جنگ در ماه حرام
۲۰۶	ره‌آوردهای عملی این روش پاسخ و پرسش
۲۱۴	پرسش و پاسخ به وسیله پیامبر

فصل پنجم: این گفت و گو چگونه پایان می‌پذیرد؟

۲۱۹	این گفت و گو چگونه پایان می‌پذیرد؟
۲۲۴	در مرحله کنونی، چگونه با پایان گفت و گوها مواجه شویم

فصل ششم: گفت و گوی داستانی در قرآن کریم

۲۲۹	گفت و گوی داستانی در قرآن کریم
۲۳۰	نقل داستان در راستای هماهنگی رسالت پیامبران
۲۳۱	داستان در قرآن با دو روش نقل می‌شود

۱. با پیامبران در گفت و گوی رسالت

۲۳۴	۱. نوح و امتش
۲۴۷	داستان نوح و ره‌آوردهای آن برای نسل حاضر و آینده
۲۴۹	۲. هود پیامبر و قوم عاد
۲۵۴	مقایسه بین قوم نوح و قوم عاد
۲۵۶	۳. صالح پیامبر و قوم ثمود
۲۶۰	۴. ابراهیم و امتش
۲۶۰	اشاره‌ای به گذشته
۲۶۷	گفت و گوی ابراهیم با پدرش
۲۷۱	گفت و گوی ابراهیم با پسرش
۲۷۷	گفت و گوی ابراهیم با نمرود
۲۷۹	پایان بحث
۲۸۰	۵. گفت و گو در داستان موسی
۲۸۹	گفت و گوی جادوگران با فرعون
۲۹۳	گفت و گوی موسی با قومش
۳۰۴	گفت و گوی موسی با عبدالصالح
۳۱۰	۶. لوط پیامبر و قوم او
۳۱۵	داستان لوط پیامبر در قالب دعوتش
۳۱۹	۷. گفت و گوی شعیب پیامبر با قومش
۳۲۸	۸. داستان یوسف
۳۲۹	الف) یوسف و همسر عزیز مصر
۳۳۴	ب) یوسف در زندان
۳۳۷	ج) یوسف بیرون از زندان
۳۳۸	د) چند نکته از داستان یوسف

۱. مسئولیت پذیری، دفاع از هر تهمت‌ی را می‌طلبید ۳۳۹
۲. مبلغان دینی باید از رهگذر دانش به قدرت حاکم ره یابند ۳۴۰
۳. معجزات پیامبران مؤید این نظریه‌اند ۳۴۰
۴. جریان تبلیغات دینی مسیحیت و استعمار و نقشی که در این مورد داشته است ۳۴۱
۵. موضعگیری مکتبی یوسف در مورد برادران خود ۳۴۲
۶. دین، جنبه‌های عاطفی را زد نمی‌کند ۳۴۴
۷. دین و فرهنگ جنسی ۳۴۵
۲. گفت و گوی داستانی در قرآن کریم
- الگوهای بشری ۳۴۷
۱. هایبل و قابیل ۳۴۸
۲. طالوت و جالوت ۳۵۲
۳. داستان قارون ۳۵۶
- دیدگاه ما، در برابر قارون‌های زمان ۳۶۲
- روش مؤمنان با ساده‌لوحان شیفته ثروت ۳۶۵
۴. صاحب دو باغ ۳۶۶
- روش تربیتی این داستان ۳۶۹
۵. ناتوانان و مستکبران ۳۶۹
- آزادی عقیده در برابر آزادی اراده ۳۷۶
- شکل درونی مستکبران ۳۷۷
- روش عملی ما در این داستان ۳۷۸
۶. گفت و گوها و دشمنی‌های دوزخیان ۳۷۹
- الف) پیشوایان و پیروانشان ۳۷۹
- دستاوردهای عملی داستان ۳۸۲
- عقیده منحرف، همبستگی معنوی ایجاد نمی‌کند ۳۸۳
- تحلیل مبلغان دینی نسبت به موضعگیری‌های کلی مردم ۳۸۳
- ب) گفت و گوی خداوند با دوزخیان ۳۸۴
- ج) ستمگران و منافقان در برابر مؤمنان ۳۸۸
۷. مؤمن آل فرعون ۳۹۴
۸. و جاء من اقصی‌المدینة رجل یسعی ۴۰۶
۹. بدبینان و خوش‌بینان ۴۱۴
- سخن بعضی از مردم در مورد زندگی این دنیا، تو را به شگفتی وامی‌دارد ۴۱۷
- ابلیس در قرآن ۴۲۱
- ابلیس و داستان آفرینش آدم ۴۲۲
- نقش ابلیس در مورد انسان ۴۲۷

سخن مترجم

حمد و ثنای بی‌کران پروردگاری را سزد که جهان را آفرید و در مسیر تکاملش جانداران را برتری بخشید، و از بین موجودات زنده، انسان را برگزید و با شرافت خرد و اندیشه ممتاز گردانید و او را جانشین خود در زمین قرار داد، درود بی‌حد بر پیامبر بزرگ اسلام (ص) که با آوردن کتاب آسمانی «قرآن» - این اعجاز ماندگار در تاریخ - راه سعادت و نیکبختی را به بشر آموخت، و او را مشعلدار دانش، مدنیّت و آزادگی قرار داد.

۱. قرآن کریم

شایسته است سخن پیرامون قرآن را از کلام گهربار قرآن ناطق علی (ع) آغاز کنیم، که چه زیبا از قرآن سخن گفته است:

واعلموا انّ هذا القرآن هو الناصح الّذی لا یُغشّ و الهادی الّذی لا یُضلّ و المحدث الّذی لا یُکذّب و ماجالس هذا القرآن احد الاّ قام عنه زیادة او نقصان، زیادة فی هدی او نقصان فی عمی.^۱

بدانید که قرآن یگانه مشاور دلسوزی است که خیانت نمی‌کند، هدایتگر و رهنمایی است که گمراه نمی‌کند، سخنگویی است که دروغ نمی‌گوید، هیچ‌کس هم‌نشین و مأنوس با قرآن نشد مگر آن که قرآن بر آگاهی و هدایتش افزود و یا از نابخردی و گمراهی‌اش کاست.

و علی فرمود: به کتاب خدا قرآن چنگ بزنید، آن، ریسمان استوار الهی و نور پرفروغ و شفابخش است. کسی که از قرآن پیروی کند، رستگار است. عجایب آن بی‌پایان است و تکرار زیاد، آن را کهنه نمی‌کند.^۲

آری قرآن بهترین و استوارترین شیوه‌های رفتار فردی و اجتماعی را به بشر می‌آموزد و برنامه تلاش به‌سوی زیبایی‌ها، شکوه و عظمتهاست.

۱. نهج البلاغه، خ ۱۵۷. ۲. محجة البیضاء، ج ۲، ص ۳۴۷-۳۴۶.